

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-1667/2022. számú ügyben
a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei „Viktória” Egyesített Szociális
Intézmény Ápoló-Gondozó Otthonában Mándokon és Fülöpösdarócon,
és a Fülöpösdaróc 6-os számú Támogatott Lakhatás Házban
tett látogatással összefüggésben

Előadó: Dr. Izsó Krisztina

Érintett szervek:

- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei „Viktória” Egyesített Szociális Intézmény Ápoló-Gondozó Otthona (Mándok, Fülöpösdaróc)

2022.

Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése

az AJB-1667/2022. számú ügyben

Előadó: Dr. Izsó Krisztina

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatait ellátó alapvető jogok biztosának munkatársai 2022. március 24-én a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei „Viktória” Egyesített Szociális Intézmény (továbbiakban: Intézmény) mándoki Ápoló-Gondozó Otthonába (továbbiakban: Mándoki Otthon), 2022. április 5-én az Intézmény fülpösdaróci Ápoló Gondozó Otthonába (továbbiakban: Fülpösdaróci Otthon) és a Fülpösdaróc 6-os számú Támogatott Lakhatás Házba (továbbiakban: Támogatott Lakhatás Ház) látogattak.

A magyar-ukrán határ közelében lévő intézményekben a nemzeti megelőző mechanizmus speciális fókuszú látogatást tett, elsődlegesen azt vizsgálta, hogy az orosz-ukrán háború miatt Magyarországra érkező menekülők ellátását és esetleges elhelyezését az intézmények hogyan segítik, és az mennyiben befolyásolja az itt élő ellátottak körülményeit. A látogatás másik fókuszpontja a koronavírus-járványra tekintettel az volt, hogy hogyan biztosított a lakók védelme a vírusfertőzéssel szemben.

Az egynapos látogatások keretében a nemzeti megelőző mechanizmus feltárta a tárgyi és személyi feltételeket, az elhelyezés és az ellátás körülményeit a Mándoki és a Fülpösdaróci Otthon, valamint a Támogatott Lakhatás Ház bejárása, a személyzettel és az ellátottakkal folytatott interjúk, továbbá az elkért dokumentumok alapján.

1. Az eljárás megindulása

A 2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett, kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) 1. cikke értelmében, annak „*célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól*”.

A Jegyzőkönyv 3. cikke szerint – az 1. cikkben megfogalmazott cél megvalósítása érdekében – valamennyi „*részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében*”.

Magyarországon 2015. január 1-jétől nemzeti megelőző mechanizmusként az alapvető jogok biztosa jár el, aki az említett feladatainak teljesítése során a fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja.¹

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesítésétől a nemzet létét fenyegető különleges körülmények vagy szükségállapot/veszélyhelyzet esetén sem lehet eltérni.² Erre a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőző Albizottság (a továbbiakban: SPT vagy

¹ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 39/A. § és 39/B. § (1) bekezdés

² Ld. a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (kihirdette: az 1988. évi 3. tvr.) 2. cikk 2. pontját, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (kihirdette: az 1976. évi 8. tvr.) 4. és 7. cikkét.

Megelőzési Albizottság) is rámutatott a 2020. április 7-én kiadott CAT/OP/10 számú Tanácsában³ (a továbbiakban: 2020. évi SPT Tanács). Az SPT Tanács szerint az egyes országokban működő nemzeti megelőző mechanizmusok maguk dönthetnek a járványhelyzetben az általuk legmegfelelőbbnek tartott intézkedésekről, ugyanakkor a testület szerint – a speciális helyzetben szükséges korlátozások tiszteletben tartása mellett – folytatniuk kell látogatási tevékenységüket.⁴ Ezt a 2021. június 18-án kiadott további Tanácsaiban (a továbbiakban: 2021. évi SPT Tanács) a testület ismételten leszögezte.⁵

A látogatásra a 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelettel 2021. február 8-ától kezdődően, a koronavírus-világjárvány következményeinek elhárítása érdekében, kihirdetett veszélyhelyzet alatt került sor.

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása, a látogatás célja

A Jegyzőkönyv 20. cikk e) pontja szerint a nemzeti megelőző mechanizmus feladatai teljesítése érdekében a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja.

Az orosz-ukrán háborús konfliktusra tekintettel a Kormány az 56/2022. (II. 24.) Korm. rendelet 2. §-ának értelmében az Ukrajna területéről érkezett ukrán állampolgárokat, valamint az Ukrajnában jogszerűen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokat 2022. február 24-i hatállyal a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 19. § b) pontja alapján ideiglenes védelemre jogosultként ismerte el. Ukrajnából emellett számos ott élő magyar állampolgár is Magyarországra menekült.

E kormányrendelet helyébe 2022. március 8-i hatállyal az ideiglenes védelemre jogosultként elismert személyekkel kapcsolatos veszélyhelyzeti szabályokról, továbbá a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény szabályainak eltérő alkalmazásáról szóló 86/2022. (III. 7.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) lépett.

A Korm. rendelet 1. §-a értelmében menedékes: Magyarország által menedékesként a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 19. § a) pontja szerint védelemben részesített,

- a) az Ukrajnában 2022. február 24-ét megelőzően tartózkodó ukrán állampolgár,
- b) az a hontalan személy vagy nem ukrán harmadik országbeli állampolgár, aki 2022. február 24-ét megelőzően nemzetközi védelemben vagy azzal egyenértékű nemzeti védelemben részesült Ukrajnában, illetve
- c) az a) és b) pont szerinti személy családtagja.^[1]

A Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése értelmében az Ukrajnában állandó lakóhellyel rendelkező és 2022. február 24-én vagy azt követően Ukrajnából érkező magyar állampolgár tekintetében a menedékes részére nyújtott valamennyi ellátást és kedvezményt biztosítani kell, ha a magyar állampolgárság tényénél fogva kedvezőbb elbánásban nem részesül.

A nagy létszámú menekülőre tekintettel a határ menti területek szociális ellátórendszere fokozott terhelésnek lehet kitéve. A látogatás fő célja az Intézményben elhelyezett személyek elhelyezési körülményeinek, a velük való bánásmódnak a vizsgálata, különös tekintettel arra, hogy azt hogyan befolyásolja az orosz-ukrán háborús konfliktus.

³ Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) [CAT/OP/10]

⁴ 2020. évi SPT Tanács 6. és 7. pont

⁵ Follow-up advice of the Subcommittee to States Parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic (18 June 2021) [CAT/OP/12]

^[1] Családtag alatt a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek Ukrajnából való tömeges beáramlása tényének a 2001. július 20-i 2001/55/EK tanácsi irányelv 5. cikke értelmében történő megállapításáról és átmeneti védelem bevezetéséről szóló, 2022. március 4-i (EU) 2022/382 tanácsi végrehajtási határozat 2. cikk (4) bekezdése szerinti meghatározást kell érteni.

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikk 1. bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus Magyarország joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely olyan helyen látogatásokat folytathat, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával fosztják vagy foszthatják meg személyes szabadságuktól (a továbbiakban: fogvatartási helyek). A 4. cikk 2. bekezdése szerint a Jegyzőkönyv alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

A Jegyzőkönyv nem sorolja fel kifejezetten a nemzeti megelőző mechanizmusok által meglátogatandó fogvatartási helyeket, és ezt a fogalmat tág értelemben használja. A kifejezés magában foglalja a büntető igazságszolgáltatási rendszer ún. „hagyományos” fogvatartási helyeit, és olyan más, a Jegyzőkönyv 4. cikke által a fogalomba bevont intézményeket, mint a pszichiátriai ellátást nyújtó kórházak, a fogyatékossgal élő személyek otthonai, az idősek számára ellátást nyújtó otthonok, és a szakellátást nyújtó gyermekintézmények.⁶

A Jegyzőkönyv szövegének kidolgozása során a Munkacsoport ülésén egyetértés volt abban, hogy a fogvatartás fogalmába a „nem szokásosan” ideértett helyeket, valamint nemcsak az állami fenntartású intézményeket kell beleértetni, a különböző nézőpontok arra vonatkoztak, hogy mennyiben fog a definíció tágabb vagy szűkebb kört felölelni, illetve kell-e esetleg tág fogalomalkotás esetén kivételeket meghatározni.⁷

Malcolm Evans, a Megelőzési Albizottság korábbi elnöke által az ENSZ-Közgyűlés 71. ülészakán, 2016. október 18-án tett nyilatkozat⁸ hangsúlyozta, hogy *az Albizottság mandátuma nemcsak a formális értelemben vett fogvatartási helyekre terjed ki, hanem minden olyan helyre, amelyet az emberek szabad elhatározásukból nem hagyhatnak el*. A nyilatkozat szerint a fogvatartási hely definícióját tágan kell értelmezni, azok a helyek is beleértendők, ahol harmadik személyek de facto fogvatartanak embereket, ha ez állami hatóság által vagy állami felügyelet mellett történik. A Jegyzőkönyv 11. cikkének 1. pont a) alpontja szerint a Megelőzési Albizottság a 4. cikkben hivatkozott helyekre látogat, vagyis az általa meglátogatott fogvatartási helyek definíciója megegyezik a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti – a részes államok nemzeti megelőző mechanizmusai által meglátogatott – fogvatartási helyek definíciójával. Ennek megfelelően a Megelőzési Albizottság értelmezése az általa látogatott fogvatartási hely definíciója tekintetében a nemzeti megelőző mechanizmusokra is irányadó.

A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság (a továbbiakban: CPT) által 2020. december 21-én kiadott Factsheet⁹ kiemeli, hogy a szociális intézményekben a „de facto” fogvatartás megvalósul, ha az ellátottak formálisan beleegyezésükkel élnek az intézményben, de a gyakorlatban nem hagyhatják el azt szabadon. A gondnokság alatt álló, cselekvőképtelen személyek szabadságuktól megfosztott személyeknek tekintendők abban az esetben, ha az elhelyezéshez ők maguk nem, hanem a gondnokuk adta beleegyezését.

A Mándoki Otthont a nevelésbe vett gyermekek nem hagyhatták el, engedély nélküli távozás esetén a rendőrség vitte vissza őket. A felnőtt fogyatékossgal élő ellátottak gondnokság alatt álltak

⁶ Antenor Hallo de Wolf: Visits to Less Traditional Places of Detention: Challenges under the OPCAT
Az Internetről történt letöltés helye: <http://projects.essex.ac.uk/ehrr/V6N1/HallodeWolf.pdf>

⁷ E/CN.4/1993/28, 2 December 1992, Report of the Working Group on the Draft Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 39-40. pontok. A Munkacsoport ezen ülésén végleges szövegtervezet még nem született, az ülés jegyzőkönyve arra utal, hogy a fogvatartási hely fogalmának kidolgozására vonatkozó vitát a későbbiek során folytatni kell.

⁸ Statement by Sir Malcolm Evans, Chairperson of the Subcommittee on prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment at the 71st session of the General Assembly
Az Internetről történt letöltés helye:

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20741&LangID=E>

⁹ CPT/Inf(2020)41(2. pont)

(vagy gondnokság alá helyezésük folyamatban volt). A Fülöpösdaróci Otthont és a Támogatott Lakhatás Házát az ellátottak szabadon elhagyhatták, azt viszont be kellett jelenteniük, hogy mikor érnek vissza. Amennyiben nem érkezének meg a bejelentett időpontban, az Intézmény a rendőrséget értesíti megkeresésük érdekében.

E körülményekre tekintettel a Mándoki Otthon és a Fülöpösdaróci Otthon, valamint a Támogatott Lakhatás Háza egyaránt fogvatartási helynek minősül, ezért az alapvető jogok biztosának vizsgálati hatásköre az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése értelmében fennáll.

1.3. A látogatás célja

A látogatás célja az Intézményben a szabadságuktól megfosztott fogyatékossgal élő személyekkel való bánásmód vizsgálata volt annak érdekében, hogy a védelmük a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben szükség szerint megerősödjön.

A látogatás célja volt továbbá a háborús helyzetre tekintettel a határmentén lévő intézményekben élő ellátottak számára biztosított tárgyi körülményeknek, és ellátásuk személyi feltételeinek, továbbá a koronavírus-fertőzéssel szembeni védelmüknek a vizsgálata.

1.4. Az érintett alapvető jogok

- Az élethez és emberi méltósághoz való jog: *„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”* [Alaptörvény II. cikk]
- A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma: *„Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.”* [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]
- A magán- és családi élethez fűződő jog: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.”* [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]
- A tulajdonhoz való jog: *„Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.”* [Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdés]
- A testi és lelki egészséghez való jog: *„Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.”* [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés]

1.5. Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások, iránymutatások

- Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény)
- Ajbt.
- Jegyzőkönyv
- 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről (a továbbiakban: CRPD)
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.)
- a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.)
- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV törvény (a továbbiakban: Eütv.)
- a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól szóló 60/2004. (VII.6.) ESzCsM rendelet (a továbbiakban: ESzCsM rendelet)
- a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM rendelet)
- 2020. évi SPT Tanács
- 2021. évi SPT Tanács

1.6. A látogatás módszere, a vizsgálat szempontjai

Az NMM alapvető feladata, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot vizsgálja.

A látogatócsoport tagjai a következő módszereket alkalmazták:

- a) dokumentumok bekérése, helyszíni iratbetekintés, fényképfelvételek készítése;
- b) az elhelyezés fizikai körülményeinek vizsgálata;
- c) az ellátottak, a két Otthon és a Támogatott Lakhatás Ház személyi állományának tagjai és vezetői személyes meghallgatása előzetesen kidolgozott, iránymutatásként szolgáló kérdéssorok alapján.

A látogatócsoport tagjai a Mándoki Otthonban a személyi állomány 3 tagjával és 2 ellátottal, a Fülöpösdaróci Otthonban a személyi állomány 4 tagjával és 6 ellátottal, a Támogatott Lakhatás Házban 1 munkatárssal és 4 lakóval készítettek interjút. A Mándoki Otthon azon lakói tekintetében, akikkel állapotuk miatt nem lehetett interjút készíteni, a látogató csoport életkörülményeiket tekintette meg.

1.7. Szankciók tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

1.8. A látogatás időpontja

A Mándoki Otthonban
2022. március 24.

A Fülöpösdaróci Otthonban és a Támogatott Lakhatás Házban
2022. április 5.

1.9. A látogatás résztvevői

A Mándoki Otthon látogatása során:

- Tóthné Kiss Klaudia, pszichológus
- Dr. Mézes Norbert, jogász
- Dr. Filip Ildikó, jogász (Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály)

A Fülöpösdaróci Otthon és a Támogatott Lakhatás Ház látogatása során:

- Dr. Izsó Krisztina, jogász
- Dr. Rostás Rita, pszichológus
- Dr. Filip Ildikó, jogász (Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály)

2. Tényállás és megállapítások

2.1. Az Intézmény alapadatai

A Mándoki Otthon és a Fülöpdsaróci Otthon a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei „Viktória” Egyesített Szociális Intézmény telephelyei. Az Intézmény fenntartója a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, irányító szerve a látogatás időpontjában az Emberi Erőforrások Minisztériuma volt.

A Mándoki Otthon középsúlyosan és súlyosan, halmozottan fogyatékos kiskorúak és felnőttek, valamint különleges szükségletű kiskorú gyermekek számára nyújt teljes körű intézményi ellátást. A Mándoki Otthon területén ápoló-gondozó célú lakóotthon is működik. A lakóotthon 18. életévüket betöltött értelmi sérült személyek részére biztosít ellátást. A Mándoki Otthon engedélyezett férőhely száma 78 fő, a lakóotthonban az engedélyezett férőhelyek száma 12 fő. A nagy parkkal körülvett épületek egy megközelítőleg 3 hektáros telken, a buszmegálló mellett helyezkednek el.

A Fülöpdsaróci Otthon időskorú és demencia kórképben szenvedő, szociális helyzetük, életkoruk, vagy egészségi állapotuk miatt rászoruló személyek számára nyújt ellátást 50 engedélyezett férőhelyen. A Fülöpdsaróci Otthon közvetlen közelségében buszmegálló van.

A Támogatott Lakhatás Háza az ellátott életkorának, egészségi állapotának és önellátási képességének megfelelően biztosít lakhatási, illetve más szociális szolgáltatásokat az ellátott önálló döntése, szükségletei, képességei és készségei figyelembe vételével.

2.2. Az ellátottak

2.2.1. Létszám

A Mándoki Otthonban a látogatáskor az ápoló-gondozó otthonban 77 ellátott, a lakóotthonban 12 ellátott élt. A lakók életkor és fogyatékoság szerinti megoszlása az alábbi volt:

Ápoló-gondozó otthon:

Életkor	0-13 év	14-17 év	18-39 év	40-59 év	Összesen
Nő	9	0	16	2	27
Férfi	14	5	28	3	50

Lakóotthon:

Életkor	18-39 év	40-59 év	Összesen
Nő	8	1	9
Férfi	1	2	3

Fogyatékoság	Enyhe értelmi fogyatékoság	Középsúlyos fogyatékoság	Súlyosan fogyatékos	Egyéb vagy nem rendelkezik diagnózissal
Ápoló-gondozó otthon	0	11	55	11
Lakóotthon	1	6	5	0

Az ápoló-gondozó otthon 36 lakója, a lakóotthon 4 lakója volt pszichiátriai gondozott személy. A fogyatékosággal élők között 8 autizmussal élő személy volt, közülük egy személy a lakóotthonban élt.

A Fülöpdsaróci Otthonban a látogatáskor 50 férőhelyen 56 idős gondozott személy lakott, közülük 38-an 2021-ben költöztek be a Fülöpdsaróci Otthonba. A lakók közül 52 fő volt demens és 4 fő volt átlagos szükségletű. A lakók életkor szerinti megoszlása az alábbi volt:

Életkor	40-59 év	60-64 év	65-69 év	70-74 év	75-79 év	80-89 év	Összesen
Nő	6	6	10	4	2	3	31
Férfi	2	6	8	4	4	1	25

Az intézmény a rászorultság alapján dönt a bekerülési kérelmekről. A látogatáskor 8 várakozó volt, ezt a listát évente felülvizsgálják, és megkérdezik a kérelmezőket, hogy fenntartják-e még a bekerülési szándékukat (sokan biztonsági megfontolásból, tartalék intézkedésként adnak be kérelmet a felvétel iránt). Az intézményi elhelyezést általában családtag kezdeményezi, vagy kórházi ápolás esetén, ha nem megoldott az otthoni gondozás, a kórházi szociális dolgozó. A család (és az ellátott is, ha olyan állapotban van) el szokott menni a Fülöpösdaróci Otthonba körülnézni. A felvételi eljárás során kiküldik a szükséges iratokat, és feltárják az ellátott akaratát is arra vonatkozóan, hogy szeretne-e a Fülöpösdaróci Otthonba költözni. Ha az ellátott magától kéri a felvételét, általában a családsegítőt keresik meg a lakóhelyükön. Volt már példa arra is, hogy egy idős bácsi becsöngetett a kapun egy táskával, és kérte a felvételét, őt is felvették.

A Fülöpösdaróci Otthonból a látogatást megelőző év februárjában 60 ellátott költözhetett ki 5 db 12 férőhelyes támogatott lakhatás házba. A Fülöpösdaróci Támogatott Lakhatás Házban 12 ellátott élt. A kiköltözést megelőzően felírták, hogy ki hová, melyik házba szeretne költözni. Volt, aki lakóhely szerint választott, hogy közel lakjon a hozzátartozóihoz, vagy az esetfelelős, illetve a gondozó személye is meghatározta a választást.

2.2.2. Gondnokság

A Mándoki Otthon 77 lakója közül 28-an 18 év alattiak voltak, a felnőtt korúak 96%-a, azaz 47 személy – cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt állt. 2 ellátott esetében a gondnokság alá helyezési eljárás folyamatban volt. A gondnokság alá helyezett 47 lakóból 41-nek hivatásos gondnoka volt, a többi 6 lakó esetében hozzátartozó látta el a gondnoki tisztséget. A lakóotthonban elhelyezett 12 ellátott szintén gondnokság alatt állt, 11-en cselekvőképességet teljesen korlátozó, 1 fő a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alatt állt. A 12 lakó közül 9-nek volt hivatásos gondnoka, és csak 3 fő esetében volt hozzátartozó a gondnok.

A Fülöpösdaróci Otthon lakói közül 34-en gondnokság alatt álltak, 5-en cselekvőképességet teljesen korlátozó, 29-en cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alatt álltak. A gondnokság alatt álló ellátottak közül 23 személynek hivatásos gondnoka volt, 11 személy esetében hozzátartozó volt a gondnok. A hozzátartozó gondnokok gyakrabban jönnek látogatni, de a hivatásos gondnokok is rendszeresen látogatják az ellátottakat, és telefonon is elérhetőek.

A Támogatott Lakhatás Házban élő 12 lakó közül 4-en tudtak szavazni a látogatást néhány nappal megelőzően tartott országgyűlési választáson, a többi lakónak a cselekvőképességük korlátozása keretében a választójoguk gyakorlását is korlátozta a bíróság. A választójoggal rendelkező lakók mozgóurna segítségével tudták szavazatukat leadni.

A CRPD 29. cikke értelmében a részes államok másokkal azonos alapon garantálják a fogyatékossgal élő személyek számára politikai jogok élvezetét, és vállalják, hogy biztosítják, hogy a fogyatékossgal élő személyek másokkal azonos alapon, hatékonyan és teljes körűen vehessenek részt a politikai életben és a közéletben, közvetlenül vagy szabadon választott képviselőkön keresztül, beleértve a fogyatékossgal élő személyek jogát és lehetőségét a szavazásra és választhatóságra (...).

Az, hogy a Támogatott Lakhatás Ház lakóinak nagy része nem rendelkezik választójoggal, nincs összhangban a CRPD-nek a politikai és közéletben való részvételt biztosító 29. cikkével. A lakók számára minden szükséges jogi segítséget meg kell adni ahhoz, hogy a gondnokság alá helyezés felülvizsgálatára irányuló bírósági eljárásban a választójoguk gyakorlásának lehetőségét visszakapják, vagy gondnokság megszüntetése iránti eljárást indíthassanak. A Támogatott Lakhatásban élők esetében indokolt lehet a gondnokság megszüntetése, gondnokság helyett a cselekvőképességüket nem érintő támogatott döntéshozatal útján segíteni őket az ügyekben.

2.2.3. Halálesetek

A Mándoki Otthonban 2021-ben és 2022-ben a látogatás napjáig összesen 3 haláleset történt, mindhárom ellátott kórházban halt meg, betegség vagy testi elgyengülés következtében.

A Fülöpösdaróci Otthonban 2021-ben és 2022-ben a látogatás napjáig összesen 19 idős ellátott halt meg, 5-en közülük daganatos megbetegedésben, 14-en szív-, vagy keringési megbetegedésben. 4-en kórházban, 15-en a Fülöpösdaróci Otthonban hunytak el. Az utolsó haláleset a látogatást másfél hónappal megelőzően történt. Az Intézményben történt haláleset esetén az eljárás az – ahogyan ebben az esetben történt –, hogy kihívják a háziorvost, és értesítik a hozzátartozókat.

2.3. Elhelyezési körülmények

A Mándoki Otthonban az ellátottakat 12 szobában helyezték el, a szobák 4, 7, 8, 9, 11 és 12 személy elhelyezését biztosították. Az Otthon bejárása során szembeütnő volt a zsúfoltság. A személyzettől kapott tájékoztatás szerint az ellátottak speciális igényei miatt itt nem volt lehetséges, hogy támogatott lakhatás házában helyezték el az önálló élet folytatására vállalkozó ellátottakat. Az Intézmény átalakítást tervez a Mándoki Otthonban, további helyiségeket akarnak kialakítani az egykori, a jelenleg részben tornaszobának használt szolgálati lakások területén.

Az ellátottak elhelyezése során a Mándoki Otthonban nem volt biztosított az SzCsM rendelet 41. § (4) bekezdés a) pontjában előírt azon követelmény, hogy a lakószobában egy ellátottra legalább 6 m² lakóterületnek kell jutnia, továbbá a 42. § (1) bekezdés előírása sem teljesült, amely szerint egy lakószobában legfeljebb négy személy helyezhető el.

Az ellátottak zsúfolt elhelyezése a Mándoki Otthonban az Alaptörvény III. cikk (1) bekezdésében biztosított embertelen, megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okozott.

Az Otthon épületei tiszták voltak. Több foglalkoztató helyiség állt rendelkezésre, amelyek jól felszereltek voltak. A tehetséges ellátottak festményei díszítették a helyiségeket.

A Fülöpösdaróci Otthonban 17 szoba szolgált az ellátottak elhelyezésére, ezek 2, 3, és 4 fős szobák voltak. A szobákban igény szerint lehetséges volt saját tárgyak elhelyezése, faliképek, TV készülék vagy fotel emlékeztette a beköltözött lakót korábbi életére.

Néhány szobához önálló fürdő és WC helyiség tartozott, de gyakoribb elrendezés volt, hogy két szobához tartozott közös fürdő, továbbá olyan szobák is voltak, amelyek lakói a folyosón található zuhanyzót és illemhelyiséget használták. Mosdó hideg-meleg vízzel, a fürdőszobával nem rendelkező szobákban is volt. Mindenhol tisztaság uralkodott, de a zuhanytálak körül és a csempék között fekete szigetelő- vagy ragasztóanyag maradvány látszott.

A szobákat összekötő folyosó berendezése tartózkodásra, beszélgetésre volt alkalmas, tágasabb részén helyett kapott egy zongora is, a fotelek között elhelyezett asztalt a Támogatott Lakhatás Ház lakói által készített virágok díszítették. A folyosóról nyílt egy nagyobb alapterületű, asztallal és székekkel berendezett közös helyiség, könyvekkel és játékokkal, ami a foglalkozások helyszínét biztosította. A megkezdett felújítás keretében a folyosón, a falburkolaton kontrasztos színű csempecsíkok segítettek az eligazodást, a csempén végigfutó, szintén elütő színű kapaszkodó pedig a balesetmentes közlekedést hivatott elősegíteni a Fülöpösdaróci Otthon idős, gyakran bizonytalanul mozgó, gyengén látó lakói számára.

A külön elhelyezést lehetővé tevő betegszobában fürdőkád is volt a fertőző betegség esetén itt elhelyezett lakók részére. A betegszoba berendezése egy betegágyból és egy fotelágyból állt, két személy elhelyezésére volt alkalmas. Volt a betegszobában egy veszélyes hulladék tárolására szolgáló hűtő, amit kivisznek a szobából abban az esetben, ha beteget helyeznek el itt.

Az épület négy szárnya egy belső udvart vett körbe. Az elkóborolásra hajlamos időseknek többnyire azt tanácsolták, hogy a belső udvarban levegőzzenek, de nem volt tilos nekik a nagy udvar felé kimenni. A dohányzóhely a belső udvarra néző, egyik oldalán nyitott, tetővel védett verandán került kialakításra.

A személyzet részére külön ebédlő és egy teakonyha állt rendelkezésre. Az ellátottaknak azokat az ételeit is az itt lévő hűtőben tárolták, amelyeket nem akartak azonnal elfogyasztani, de azokat a nap folyamán bármikor elkérhették.

A személyzet az irodában végezte az adminisztrációt, itt voltak a védőfelszerelések is, valamint egy ágy. Személyzeti fürdő is nyílt a szobából. A személyzeti öltöző saját zárható szekrényekkel külön helyiségben volt.

A folyosón kávéautomata állt, az ellátottak egy része gondozói segítséggel, mások önállóan vásároltak kávé maguknak, és olyan ellátott is volt, aki a szobájában elhelyezett kávéfőzőt használta.

Az épületen belül modern mosoda üzemelt több mosó- és szárítógéppel. Itt az ellátottak ruháit mosták, a nagyobb dolgokat, ágyneműt ipari gépekkel a Támogatott Lakhatás Házban élő ellátottak mosták munkavégzés keretében.

A Fülöpösdaróci Otthonban az ellátottak elhelyezése kapcsán a látogatócsoport alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem tapasztalt.

A Támogatott Lakhatás Házban a személyzet elmondása szerint a lakók teljesen szabadon választhattak szobát és szobatársat, és baráti- vagy párkapcsolat esetén arra is figyeltek, hogy ők egy szobában, vagy egy házban élhessenek. Ennek ellenére a Támogatott Lakhatás Házban élő egyik lakó arról számolt be, hogy ő a barátjával szeretett volna egy szobába költözni, de ez meghiúsult (a közös szobát nem engedték, s azóta már a barátja sincs itt, nem szeretett itt lenni, és elköltözött egy másik házba). Más azt mondta, hogy itt él a barátja, de nem lakhatnak egy szobában, akkor tudnak együtt lenni a szobában, ha az egyikük szobatársa távol van. Többen jelezték, hogy nem választhattak szobatársat, bár a kialakult helyzetre nem panaszkodtak, elfogadták azt.

A Támogatott Lakhatás Ház vonatkozásában az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy a lakók kölcsönös megelégedéssel választhassanak szobatársat, valamint bátorítsák a párkapcsolatot létesítők összeköltözését.

2.4. Az Ukrajnából menekülők elhelyezése és ellátása

Az Intézmény mándoki telephelye a kialakítása miatt nem volt alkalmas az Ukrajnából, a háború elől menekülő személyek fogadására.

A Fülöpösdaróci Otthon a régi, különálló kastélyépületben fogadott menekülőket. Ebben az épületben intézményi ellátottak már nem laktak. A látogatáskor egy 3 fős Ukrajnából érkezett család élt a kastélyépületben, kicsi gyermekkel. A látogatás napján további 25 menekülő fogadására készült a Fülöpösdaróci Otthon, akik között 15 fogyatékossgal élő személy volt. A fogyatékossgal élők között számítottak autizmussal élő kisgyermekre, kerekesszékekkel közlekedőkre, és idős, demenciával élő emberekre egyaránt.

A vezetőség elmondása szerint a szobák beosztását a családok érkezését követően alakítják majd ki, lehetőség szerint figyelembe véve azt, hogy a családokat együtt helyezték el. Néhány szobában szekrény, asztal, és mosdó is volt.

A mozgásszervi betegséggel rendelkező menekülők biztonságos elhelyezése érdekében a Fülöpösdaróci Otthon – a táborigyákok mellett – 10 fenyőágygyal, valamint speciális betegágygyal is rendelkezett. Az ágyakban matrac is volt.

Kisbabák, kisgyermek fogadására készülve babakocsik is rendelkezésre álltak.

A menekülők elhelyezésére szolgáló épületben fürdési- és zuhanyozási lehetőség is volt. Az akadálymentesnek mondott fürdőszoba ajtajában valóban nem volt küszöb, azonban a zuhanyzót padka vette körül.

Étkezésre az épület előterében volt lehetőség, a konyhában a mosogató nem volt bekötve, de melegítőlap, mikrohullámú sütő és kávéfőző rendelkezésre állt.

Az Intézmény az elszállásolt menekülők részére napi háromszori (ill. a gyerekek számára igény szerinti számú) étkezést biztosított. A székhelyintézményben (Győrteleken) főznek, onnan hozzák az ételt, és adják a menekülők számára. A menekülők maguknak adagolják ki az ételt, eldobható táányérokot használnak. Az ételtartó tálakat és az evőeszközt az Otthon épületében mosogatja el a személyzet.

A menekülők teljesen elkülönülnek az Otthon ellátottaitól, számukra a személyzet felügyeletet nem tud biztosítani, mert az Otthon idős lakóit gondozzák a nap 24 órájában. Abban az esetben, ha valamilyen probléma merül fel – pl. a korábban itt lakó menekült csoportnál előfordult, hogy egy kisgyermek belázasodott – akkor átmennek a menekülők az Otthon épületében lévő személyzetnek szólni, és ők segítenek.

Az Otthon lakóival folytatott interjúk megerősítették, hogy a menekülők jelenléte nem zavarja az ő ellátásukat. A háború miatt sem fogalmaztak meg félelemérzést.

Az Otthon személyzetének tagjai, különösen az orvos és a mentálhigiénés munkatárs plusz munkában dolgozva segít a menekültek ellátásában. A tolmácsolást a látogatáskor már ott lévő család tudja majd segíteni, ők ukránul és magyarul is tudtak. A dolgozók a menekülők hivatalos ügyeinek intézésében is segítettek, a menedékes státusz megszerzése érdekében Debrecenbe vitték őket gépjárművel.

Az Otthon a menekülők ellátására tekintettel naponta 4000 Ft/fő visszatérítést kap, és ha extra költség felmerül, a fenntartó azt is megtéríti utólagos elszámolásban.

2.5. Személyi feltételek

A Mándoki Otthonban a látogatás napján 37 ápoló-gondozó munkatárs dolgozott, közülük 2-en a lakóotthonban. A szakmai intézményvezető-helyettes okleveles egészségügyi szociális munkás és óvodapedagógus végzettséggel rendelkezett. A szakmai munkatársak között volt 4 diplomás ápoló, a többségük szociális gondozó és ápoló volt, és 3-an egészségügyi gyermekotthoni gondozók voltak. A lakóotthonban további 2 segítő munkatárs dolgozott, nekik szociális gondozó és ápoló, illetve szociális gondozó és szervező végzettségük volt. Terápiás munkatárs munkakörben további 1 diplomás ápoló szakképesítéssel rendelkező személyt, szociális munkatársként egy szociálpedagógust alkalmaztak. A hat fejlesztőpedagógus munkakörben foglalkoztatott munkatárs közül hárman szintén szociálpedagógusok (egyikük gyógypedagógus is), ketten tanár/tanító, egyikük pedig óvodapedagógus végzettségű volt. A munkatársak között egy férfi dolgozott (gondozó munkakörben), a többiek valamennyien nők voltak.

A szakmai személyzet stabilnak volt mondható. A legrégebben itt dolgozó munkatársak (mintegy 10 fő) közel 30 éve dolgoztak a Mándoki Otthonban, a többi munkatárs jogviszonya is hosszabb ideje, 2-10 év közötti, vagy közel 20 éves időtartamban fennállt. 2022-ben két személy lépett be határozott idejű megállapodással, ők egy GYED miatt távollévő munkatársakat helyettesítettek. 2021-ben egy dolgozó nyugdíjba ment, és további egy fő közös megegyezéssel távozott, egyúttal 4 új munkatárs érkezett. 2022-ben a látogatás napjáig egy munkatárs ment el közös megegyezéssel, és egy új munkatárs érkezett.

A személyzet tagjai 12 órás munkarendben dolgoznak, és hatóránként jár 20 perc pihenőidő számukra. A pihenőidő eltöltésére külön szoba állt rendelkezésre az intézményben. 2021-ben és 2022-ben túlorát csak a gépkocsivezetők végeztek.

A személyzet számára továbbképzést e-learning formában szerveztek. A munkatársak többsége a továbbképzési ciklusban előírt pontérték nagy részét teljesítette, de voltak olyanok is, akik ezzel elmaradásban voltak. Szupervíziót a Mándoki Otthon munkavállalói számára nem tartottak.

A munkatársak 3 fő kivételével megkapták a koronavírus elleni oltásokat. Akik nem kérték az oltást, a látogatáskor fizetés nélküli szabadságon voltak.

A pandémiát megelőző években rendszeres volt az együttműködés a Szent László Katolikus Szakközépiskolával, a fiatalok az 50 órás önkéntes közösségi szolgálatukat töltötték az Intézményben és nagyon jó kapcsolatot alakítottak ki az ellátottakkal. Ez az együttműködés a koronavírus-járvány miatt megszakadt, 2021-ben az iskola diákjai még édességet gyűjtöttek az ellátottaknak, és ennek átadására került sor a Mándoki Otthonban.

A Fülöpösdaróci Otthonban a szakmai intézményvezető-helyettes végzettsége általános szociális munkás. A látogatáskor a Fülöpösdaróci Otthonban 14 ápoló-gondozó, és 1 szociális munkatárs dolgozott. A vezető ápoló diplomás ápoló végzettséggel rendelkezett (határozott idejű távollét miatt gyakorló ápoló helyettesítette), rajta kívül még egy gyakorló ápoló dolgozott, a többi

szakmai munkatárs szociális ápoló és gondozó (vagy szociális gondozó) végzettséggel rendelkezett. A Fülöpösdaróci Otthon dolgozói közül a szakmai intézményvezető helyettes, továbbá 1 ápoló és 1 gondozó munkatárs férfi volt.

A Fülöpösdaróci Otthon személyi állományában 2021-ben és 2022-ben nem volt változás.

Az Otthon munkatársai számára 2021-ben kirándulást szerveztek, a (támogatott lakhatás formájában megvalósult) kiváltásra felkészülés során szupervízió volt, képzések, dolgozói felkészítések zajlottak. A megnézett egyéni továbbképzési tervek szerint a munkatársak az előírt továbbképzéseket teljesítették.

A Fülöpösdaróci Otthon dolgozói közül néhányan (kb. 8-10 személy) megfertőződtek a koronavírussal, ők táppénzen voltak. Amint lehetett, a munkatársak többsége felvette az oltást, 1 főnek 4 oltása volt, 4 fő 3 oltással, 15 fő 2 oltással rendelkezett. Egy munkatárs (gépkocsivezető munkakörben dolgozik) nem kérte az oltást, ő fizetés nélküli szabadságon volt.

A Támogatott Lakhatás Házban 4 ápoló, 3 nő és 1 férfi dolgozott. Az esetfelelős férfi volt, akinek nagyon jó volt a kapcsolata az ellátottakkal. A lakók elmondták, hogy bármivel tudnak fordulni hozzá, a szükséges dolgokat beszerzi számukra, mindenben segít. A látogatást megelőzően az egyik ellátott számára a szemüvegét váltotta ki.

A szakmai személyzet létszáma az SzCsM rendelet 2. számú mellékletében írt létszámnormának mindkét otthonban megfelelt. A személyi feltételek biztosítása kapcsán az NMM alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem tárt fel, de javasolja, hogy az Intézmény a felelősségteljes és megterhelő munkát végző személyzet számára a Mándoki Otthonban is biztosítsa a szupervíziót.

A személyi feltételek biztosítása tekintetében az NMM a Támogatott Lakhatás Házban sem észlelt alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt.

2.6. Egészségügyi ellátás és gyógyszerelés, koronavírus-fertőzés

A Mándoki Otthonban Mándok település háziorvosa megbízási szerződéssel, heti 4 órában, meghatározott napokon látta el az ellátottakat. Felnőtteket gondozó pszichiáter, szintén megbízási szerződés alapján heti 3 órában rendelt a Mándoki Otthonban. A gyermekpszichiátriai ellátást és rehabilitációt (gyógytorna, evésterápia) a Jósa András Oktatókórház gyermekosztálya látta el Nyíregyházán. Az evésterápia során segítenek a gyermekpszichiáterek, ha például nagyon egyoldalúan táplálkozik egy gyermek, ha nem akar kanállal enni, vagy ha szilárd ételt nem akar elfogadni.

Szakápolók a nap 24 órájában jelen vannak a Mándoki Otthonban. A korai fejlesztést az Értelmi Fogyatékosokkal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉS) Szabolcs-Szatmár Megyei Egyesületének gyógypedagógusai végzik.

Volt olyan gyermek, akit gyomorszondával tápláltak, vagy akinek oxigénterápiát kellett adni.

Az ellátottak közül kb. 3-5 személy kapta el a koronavírus-megbetegedést, a fertőzést izolálni tudták. Ebben az időszakban a gondozók védőruhába öltözve, maszkban gondoskodtak az ellátottakról. Védőfelszereléssel és fertőtlenítő eszközökkel a szükséges mennyiségben rendelkezett az intézmény.

Az ellátottak közül először a felnőttek, majd a 12 év feletti, ezt követően az 5 és 12 év közötti életkorban lévők kapták meg a koronavírus elleni oltást. A lakók két oltást kaptak, az 5 és 12 év közötti korosztály oltása a látogatáskor még folyamatban volt. Egy gyermek esetében a szülők nem járultak hozzá az oltáshoz.

Az ellátottak gyógyszereinek kiosztását szakápoló végzi. A szükséges gyógyszereket a szakorvos írja fel, az ápoló saját hatáskörben csak láz- és fájdalomcsillapító gyógyszereket adhat. Amennyiben a pszichiáter szakorvos szükség esetén engedélyezi, súlyos magatartási zavar fellépésekor eseti pszichiátriai gyógyszer adható az ellátottnak, az engedélyezett gyógyszer beadása előtt az ápoló személyzetnek egyeztetnie kell a háziorvossal vagy az orvosi ügyelettel. Kötelező gyógyszertelés (pl. nyugtató) nincs. Egyéni gyógyszer-felhasználási naplót vezetnek, havi bontásban. Ha az orvos változtat az ellátott gyógyszerelésén, azt a naplóba felvezetik, és ennek

alapján osztják be a gyógyszereket reggel, délben és este. A gyógyszerek beadását a gyógyszer-felhasználási lapon túlmenően az ápolási naplóban is rögzítik.

A Fülöpösdaróci Otthonban is megbízási szerződéssel dolgozik házi orvos, aki heti 2 alkalommal 4 órában rendel a helyszínen. Ha valamelyik ellátottnak rendelési napon kívül van szüksége orvosi ellátásra, kiviszi őt a házi orvosi rendelőbe. Az ellátottak általában már a rendelő előtt várják az orvost. A rendelések alkalmával vizitel is, körbemegey a Fülöpösdaróci Otthonban és megkérdezi az ellátottakat, hogy van-e egészségügyi panaszuk. Pszichiáter szakorvos havonta megy a Fülöpösdaróci Otthonba, és az antipszichotikumot szedő ellátottakat ellenőrzi. Ápolói jelenlét minden nap van.

A női lakók fogamzásgátló tablettát vagy injekciót kapnak, és minden évben van számukra nőgyógyászati szűrővizsgálat. A fogorvosi ellátás a szomszédos településen érhető el. Laborvizsgálatok folyamatosan vannak.

A szükséges szakrendelésre a házi orvos által adott beutaló alapján egy gondozó munkatárs is minden esetben elkíséri az ellátottat, a szállítást – a lakó állapotától függően – mentővel, betegszállítóval oldják meg. Ezeket az időpontokat igyekeznek már a munkaidő beosztásakor figyelembe venni (a betegszállító reggel 6-tól tud jönni, de a visszaérkezés nem kiszámítható). A Covid időszakban a szakrendelők csak a legszükségesebb vizsgálatokat végezték el, de a Fülöpösdaróci Otthonban nem tapasztaltak emiatt problémát. Akinek szüksége volt ellátásra, a szakrendelőben vagy a kórházban is fogadták. Volt olyan ellátott, aki rendszeresen járt urológiai vizsgálatokra ebben az időszakban is.

Az ellátottak közül csak néhányan (kb. 5-7 személy) fertőződtek meg koronavírussal, őket el tudták különíteni a betegszobában. Amikor a 3. hullám során több megbetegedés volt, kiürítették az érintett szobát. A betegeket védőruhába beöltözve ápolták, és megerősített fertőtlenítés zajlott ebben az időszakban. 1-2 ellátottat kórházba kellett vinni, de lélegeztető gépre senki nem szorult. Védőfelszereléssel a kellő mennyiségben rendelkeztek, a fertőzés idején a fenntartó minden héten új védőruhákat küldött. A hatékony fertőtlenítés érdekében ózongenerátort is beszerettek.

Az ellátottak közül 41 fő 3 alkalommal, 15 fő 2 alkalommal kapott koronavírus ellen oltást.

Az ellátottak által szedett gyógyszerek többnyire keringésjavítók, vérnyomáscsökkentők és a cukorbetegség számára inzulin, utóbbiaknak diétát is biztosítanak.

A Támogatott Lakhatás Házban a gondozó-ápoló munkatárs kíséri szükség esetén házi orvoshoz, szakrendelőbe, vagy kórházba a lakókat, és tartja a kapcsolatot az orvossal, valamint felírta a gyógyszereket. Az egyik meghallgatott ellátott elmondta, hogy pszichiátriai kezelés alatt állt, és az antipszichotikum mellett szív működésre és vérnyomás problémára is szedett gyógyszereket. A munkavégzés során az egészségügyi problémáit figyelembe vették, nem volt szabad hajolnia, emelnie. További két ellátott szintén pszichés betegségről számolt be, egyiküknek korábban öngyilkossági kísérlete is volt, antipszichotikumot szedett, a másik ellátott nyugtatót és hangulatjavítót kapott.

Az orvosi ellátás és a gyógyszerelés tekintetében a látogatócsoport alapvető joggal összefüggő visszasságot egyik intézményben sem tárt fel.

2.7. Korlátozó intézkedések

A Mándoki Otthonban 2015-ben alkalmaztak utoljára korlátozó intézkedést (rögzítést), azóta nem volt erre szükség. Nyugtatót sem alkalmaznak, amennyiben annak beadását a pszichiáter eseti gyógyszerként lehetővé teszi, akkor is konzultálnak előtte az orvossal. Ők az ápolást, gondozást nyújtják, és ha nem tudják kezelni az esetet, mentőt hívnak.

Fizikai korlátozó intézkedést a Fülöpösdaróci Otthonban sem alkalmaztak. Orvos által felírt pszichiátriai gyógyszereket több ellátott szedett, de kémiai korlátozás nem történik. Ha valamilyen probléma merülne fel agresszivitás miatt, ebben az Otthonban is mentőt hívnak, de ez a látogatást megelőző 3 évben nem fordult elő.

Az Intézmény korlátozó intézkedések elrendelésére és alkalmazására vonatkozó eljárásrendje megfelelt a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek.

A korlátozó intézkedések tekintetében a látogatócsoport alapvető joggal összefüggő visszasságot nem tárt fel.

2.8. Élelmezés

A Mándoki Otthon saját főzőkonyhával rendelkezett, napi ötszöri étkezést biztosított az ellátottaknak. A munkatársak is ugyanezt az ételt fogyaszthatták napi 250 Ft térítés ellenében. A látogatást megelőző hetek étlapjai szerint a reggeli és a vacsora mindig kenyér valamilyen felvágottal vagy sajttal, hetente kétszer (vagy egyszer) teljes kiőrlésű változatban. Az ebéd leves és főétel, az utóbbi mindig tartalmazott húst. A kiegészítő étkezések alkalmával az ellátottak többnyire gyümölcsöt vagy joghurtot, esetleg valamilyen péksüteményt kaptak. A látogatás napján a látogatócsoport tagjai is megkóstolták az aznapi ebédet (meggyleves és sült csirkemell burgonyapürével volt a menü), ami ízletes volt.

A Fülöpösdaróci Otthonba az Intézmény székhelyéről (Győrtelekről) szállítják az ételt, az ellátottak itt is napi ötször étkezésben részesültek. A látogatócsoport az idő rövidege miatt itt nem kóstolta meg az ételt, de a meghallgatott ellátottak azt mondták, hogy finom, különösen a levest dicsérte az egyik lakó. A megnézett étlapok összetétele hasonló volt, mint a Mándoki Otthonban, azzal, hogy itt a vizsgált időszakban több héten is 3 alkalommal volt reggelire teljes kiőrlésű kenyér (de mindig legalább kétszer).

Az élelmezés tekintetében az NMM alapvető joggal összefüggő visszasságot nem tárt fel.

2.9. Tanulás, foglalkoztatás, munkavégzés

A Mándoki Otthon fontos feladata a tankötelezettség teljesítése a gyermekek számára. Az óvodáskorúak a helyi integrált óvodába jártak, az iskolai oktatást Laskodon, Nyíregyházán és Nyírbátorban speciális iskolák biztosították. Volt olyan ellátott is, aki magántanuló, vagy kollégium lakója mozgásjavító iskolában. A gyerekeket két gépjárművel szállították iskolába. A járványhelyzet idején biztosított volt az online tanítás, és ezt a lehetőséget betegség esetén azóta is alkalmazták.

A Mándoki Otthon napirendje szerint a reggeli ébredést követő mosdatás, öltöztetés és reggelizés után egyéni és csoportos foglalkozások vannak. Foglalkozásokat évszaknak megfelelő tematika szerint tartanak, jellemzően kézműves foglalkozásokat. A lakóotthon takarítása délelőtt, a lakók által, beosztás szerint történik. A foglalkozások ebéd után is folytatódnak, ebben az időszakban tévét is néznek, vagy rádiót hallgatnak az ellátottak. Este, a vacsora után, a közösségi helyiségben van lehetőség televíziót nézni 21 óráig.

Speciális készségfejlesztő foglalkozások is vannak, mozgásfejlesztést végeznek. A fekvő részlegen van egy sötétlakkal kirakott fejlesztő szoba. A lakóotthon lakói számára külön épületben tornaszoba áll rendelkezésre.

A hitélet gyakorlására saját kápolnában van lehetőség.

Az intézmény külön programokat is szervezett külső helyszínen, vagy a Mándoki Otthon területén, kirándulást a Nyíregyházi Vadasparkba, gyermeknapot, bemutatót terápiás kutyával, fűvószenekei koncertet.

A Fülöpösdaróci Otthonban az időkorúak mentális és fizikai állapotának fenntartása és fejlesztése érdekében zenés-táncos foglalkozások, manuális tevékenység, egészségnevelő, szórakoztató (filmnézés), játékos (pl. kártya) alkalmak vannak. Itt is volt lehetőség a hitélet gyakorlására (bibliakör, felolvasás, közös éneklés).

Az ellátottak közül kb. 10 személy önállóan, a többiek kerekesszékkal tudnak kimenni az udvarra. A tavaszi-nyári időszakban jellemző, hogy az ellátottak már reggel 8 órától a levegőn vannak, szinte „kiköltöznek” az udvarra. Közös szabadtéri udvari programként szalonnasütés szokott lenni.

A névnapokat, születésnapokat, a Karácsonyt közösen megünneplik ünnepi ebédrel, sütitéssel. Vannak külső programok, havonta egyszer elviszik a lakókat valahova, nyáron heti

rendszerességgel strandra is. A Covid miatti korlátozások feloldását követően ezek a programok újraindultak, ahogy lehetett. Intézmények közötti sportversenyt is szerveztek.

Mind a Fülöpösdaróci Otthonban, mind a Támogatott Lakhatás Házban a lakók bármikor elmehetnek, de ezt be kell jelenteniük, és azt is, hogy hány órára térnek vissza. Az ellátottak általában sétálni mennek, vagy a vegyesboltba, dohányboltba vásárolni. A fagyaltos kocsi a ház előtt szokott csöngetni, ahhoz is kimennek. A Támogatott Lakhatás Házban van olyan lakó, akinek biciklje van, és munka után el szokott kerékpározni a szomszédos településre a bicikliúton.

A Támogatott Lakhatás Házban élők napi négyórás munkavégzésen, ezt követően kreatív foglalkoztatáson vesznek részt. A lakók a látogatás napján szabadnaposak voltak, így a látogatócsoport csak a munkavégzés néhány helyszínét tekintette meg. A munkavégzés helyszínét egy üres telek választotta el a Támogatott Lakhatás Háztól, a foglalkoztatóban művirágot készítettek a lakók, és itt palántáztak, a gyógynövénykertészlet pedig az épület mellett volt. Az udvaron található régi épületben a gyógynövények szárítására volt lehetőség. Az utca túloldalán volt a mosoda, ahol az ellátottak ipari gépekkel tudják mosni az intézményi ágyneműt. A mosoda mellett lévő tájházhoz tartozó állatsimogatóban, valamint a lovardában is tudnak dolgozni az ellátottak.

A tanulás, a foglalkoztatás és a munkavégzés tekintetében a látogatócsoport alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tárt fel.

2.10. Kapcsolattartás, eltávozások

A Mándoki Otthonban a járványhelyzet miatt a kapcsolattartásra vonatkozóan különleges eljárási szabályzatot vezettek be. A hozzátartozókat arra kérték, hogy előre jelezzék a látogatási szándékot. A látogatásokat úgy szervezték meg, hogy egyszerre egy látogató legyen jelen a látogatóhelyiségben. A látogatók maszkot viseltek.

Vannak olyan ellátottak, akiket kéthetente vagy havonta hazavisznek. 2 autizmussal élő gyermeket napközben szoktak elvinni a szüleik, és este visszahozzák őket. A dolgozók segítik a telefonos kapcsolattartást, a mobilkészüléket odaviszik a gyermeknek, ha hívja a szülő. Videochat beszélgetést is szoktak folytatni.

Egy pszichoszociális fogyatékossgal élő gyermek, akinek látomásai vannak, szokott engedély nélkül eltávozni (az iskolából, a kollégiumból), ilyenkor a rendőrséget hívják, akik visszahozzák a Mándoki Otthonba, ahol megpróbálják megnyugtatni.

A Fülöpösdaróci Otthonban élő ellátottak is tarják a kapcsolatot a hozzátartozóikkal. A személyzet elmondása szerint jellemző, hogy napközben 8 és 16 óra között telefonálnak a hozzátartozók, és ezeket a hívásokat mindig fogadják az irodában. Az ellátottakkal folytatott interjúk is megerősítették, hogy van rendszeres telefonos kapcsolattartás. Volt olyan ellátott, akinek számára ez volt a kapcsolattartás egyetlen módja, mert a rokonai távolabb éltek. A lakóknak saját telefonjuk is volt, az intézményi gépen pedig videohívást is tudnak kezdeményezni. Az a kb. 15 lakó, akiknek szorosabb kapcsolattartása van a hozzátartozóival, általában igénybe veszi ezt a lehetőséget hetente egy alkalommal.

A személyzet elmondása szerint a koronavírus-járvány miatt elrendelt látogatási tilalom idején 2-3 olyan alkalom volt, hogy a hozzátartozók eljöttek az intézményig, és egymástól 3 méter távolságban tudtak beszélni az ellátottal. Egy esetben, végstádiumban lévő ellátotthoz érkezett egymás után két hozzátartozó, hogy elbúcsúzzanak tőle. Ők a szükséges védőfelszerelést megkapták.

A vizsgálat időpontjában a látogatási tilalom már feloldásra került, az ellátottak tudtak látogatókat fogadni. A látogatónak, ha nem rendelkezett 3 oltással, fel kellett vennie a védőöltözetet, a maszk pedig minden esetben kötelező volt. Az ellátottakat ritkán látogatták, a hozzátartozók többnyire hétvégén jöttek, és előre jelezték az érkezésüket. Az ellátottak között volt, akinek voltak rokonai, de nem látogatták őt, és csak telefonon vagy közösségi üzenetküldő applikáción keresztül tartották a kapcsolatot. Más elmesélte, hogy a koronavírus-járvány miatti látogatási tilalom előtt látogatta meg a nővére, a korlátozások időszakában pedig telefonon beszéltek. Volt olyan ellátott, aki tartotta az édesanyjával a kapcsolatot, az édesanyja még nem volt nála, de tervezte, hogy meglátogatja valamikor.

Azok az ellátottak, akik rendelkeztek mobiltelefonnal, telefonon is tudták tartani a kapcsolatot a hozzátartozóikkal. Elvileg lehetséges volt a vezetékes irodai telefon használata is, de ezzel a lehetőséggel nem szoktak élni az ellátottak. Az azonban elő szokott fordulni, hogy a hozzátartozó a vezetékes telefont hívja, és így beszél a rokonával.

A levelezés, csomagküldés is gyakori volt. A járványügyi korlátozások alatt 48 órára karanténba kellett tenni a leveleket, csomagban csak fertőtleníthető dolgokat lehetett küldeni, saját készítésű élelmiszert például nem vettek át.

Az ellátottak közösségi oldalt és közösségi üzenetküldő applikációt is használtak kapcsolattartásra.

A kapcsolattartás tekintetében a látogatócsoport alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tárt fel.

2.11. Érdekképviselő, panaszmechanizmus

A Mándoki Otthonban a panaszládák jól látható helyen voltak elhelyezve. A panaszládát az intézmény munkatársa két tanú jelenlétében nyitja fel, a tartalmáról nyilvántartást kell felvennie. A telephely ellátottaitól az elmúlt időszakban nem érkezett panasz. Érdekképviselői Fórum működik, lakóotthoni gyűlések vannak. Az ellátottjogi képviselő gyakran jön a Mándoki Otthonba, jó kapcsolata van a gyerekekkel.

A Fülöpösdaróci Otthonban is volt panaszláda, nem szoktak lenni benne panaszok. A vezetőség tájékoztatása szerint, az ellátottak a panaszaikkal bármely dolgozóhoz vagy a vezetőhöz is fordulhatnak, panasz azonban sem szóban, sem írásban nem volt. Az ellátottjogi képviselő háromhavonta tart a Fülöpösdaróci Otthonban fogadóórát, az ellátottak a közösségi helyiségben egyesével beszélnek vele, és nagyon kedvelik őt. Az ellátottjogi képviselő jelzi a felmerült problémákat az intézményvezető felé, pl. egyszer az okozott problémát egy ellátottnak, hogy a fotocellás ajtó lassan nyílt, amit megjavítottak.

Az érdekképviselő, panaszmechanizmus tekintetében a látogatócsoport alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tárt fel.

3. Összefoglalás

Az NMM a magyar-ukrán határ közelében fekvő Mándoki és Fülöpösdaróci Otthon, valamint a Fülöpösdaróci Támogatott Lakhatás Ház látogatása során elsődlegesen azt vizsgálta, hogy Magyarországra érkező menekülők ellátása és esetleges elhelyezése mennyiben befolyásolja az itt élő ellátottak körülményeit. A menekülők elhelyezése a Fülöpösdaróci Otthont érintette, itt a menekülő családokat, közöttük fogyatékossgal élő személyeket, a lakóktól elkülönülve, egy régi kastélyépületben helyezték el. Az Otthon személyzetének tagjai, különösen az orvos és a mentálhigiénés munkatárs plusz munkában dolgozva segített a menekültek ellátásában. A lakók számára a körülményeik változatlanul biztosítva voltak, nem érezték, hogy a menekülő személyek jelenléte miatt az ellátásukban bármilyen változás történt volna.

A tárgyi feltételek tekintetében a Mándoki Otthonban nem volt biztosított az SzCsM rendelet 41. § (4) bekezdés a) pontjában előírt követelmény, hogy a lakószobában egy ellátottra legalább 6 m² lakóterületnek kell jutnia, továbbá a 42. § (1) bekezdés előírása sem teljesült, amely szerint egy lakószobában legfeljebb négy személy helyezhető el. A személyi feltételek vonatkozásában fontos lenne, hogy a felelősségteljes és megterhelő munkát végző személyzet számára a Mándoki Otthonban is biztosított legyen szupervízió.

A koronavírus-megbetegedéseket mindkét Otthonban izolálni tudták, az ellátottak oltásokat kaptak. Az ellátottak számára a szükséges egészségügyi ellátásokat a járvány időszakban is biztosítani tudták.

A tanulás, a foglalkoztatás, illetve a munkavégzés lehetősége a meglátogatott intézményekben biztosított volt a gyermekek, illetve az ellátottak számára.

A látogatási tilalom időszakában a lakók telefonon és videohívás formájában, vagy akár a kerítésen keresztül tudtak beszélni a hozzátartozóikkal, a tilalom feloldását követően pedig személyesen is tudták fogadni a látogatóikat a megfelelő óvintézkedések betartása mellett.

4. Ajánlások, javaslatok

1. A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján felkérem a **Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját mint az Intézmény fenntartóját**, hogy a Mándoki Otthon átalakítása során biztosítsa, hogy a lakószobában egy ellátottra legalább 6 m² lakóterület jusson, valamint egy lakószobában legfeljebb négy személy legyen elhelyezve.
2. A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján felkérem **az Intézmény vezetőjét**, hogy
 - a) azon – különös tekintettel a Fülöpösdaróc Támogatott Lakhatás Házban élő – ellátottak számára, akik cselekvőképességük korlátozottsága mellett választójogukkal sem élhetnek, adjon meg minden szükséges támogatást, tanácsadást annak érdekében, hogy a választójoguk gyakorlásának lehetőségét visszakapják;
 - b) a Támogatott Lakhatás Házban arra, hogy a lakók kölcsönös megalégedéssel választhassanak szobatársat, bátorítsák a párkapcsolatot létesítők összeköltözését;
 - c) a Mándoki Otthon személyzete számára biztosítson szupervíziót.

Budapest, 2022. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Melléklet

1. a és b kép: Sokágyas szobák a Mándoki Otthonban

2. a és b kép: Lakószoba és felújított folyosó a Fülöpösdaróci Otthonban

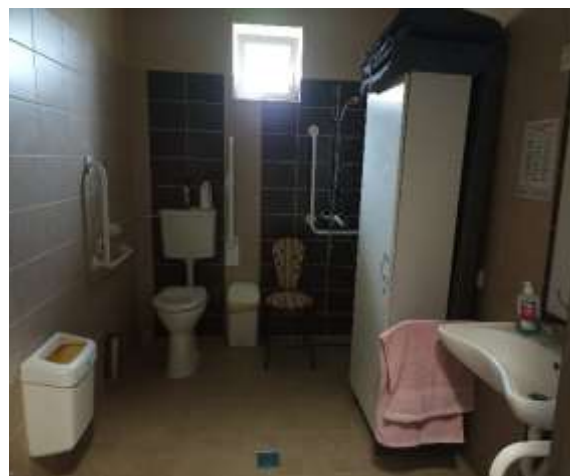
3. a és b kép: Foglalkoztató a Mándoki Otthonban a gyermekek, és a Fülöpösdaróci Otthonban az idősek számára

4. a és b kép: Panaszláda a Mándoki és a Fülöpösdaróci Otthonban

5. a és b kép: A menekülők elhelyezésére szolgáló régi kastélyépület és a kialakított fekhelyek

6. a és b kép: Lakószoba és fürdő a Támogatott Lakhatás Házban